

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

Vanhan metsän kriteerit ja luonnontilaisen metsän määritelmä Suomessa

Valtioneuvoston periaatepäätös

2025

1. Johdanto

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman ”Vahva ja välittävä Suomi” tavoitteena on pysäyttää luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen Suomessa osana kestävästä talouspolitiikasta sekä vastata luontopolitiikallaan kansainvälisiin sitoumuksiin (Valtioneuvosto 2023). Ohjelman mukaan hallitus suojelee jäljellä olevat kansalliset kriteerit täyttävät valtion luonnontilaiset, vanhat metsät. Yksityismailla metsäkohteiden suojelua jatketaan vapaaehtoisuuteen perustuen.

Tässä periaatepäätöksessä valtioneuvosto määrittelee kriteerit valtion omistamien vanhojen metsien inventoinnin käyttöön sekä yksityismaiden vapaaehtoisuuden suojelun tueksi. Luonnontilaiselle metsälle ei määritellä tarkempia kriteerejä, mutta luonnontilaisen metsän määrittelyä hyödynnetään suoraan valtion omistamien metsien inventoinnissa. Vanhan metsän kriteerien määrittelyssä on sovellettu EU:n komission 21.3.2023 julkaisemaa ohjeistusta (Euroopan komissio, Ympäristöasioiden pääosasto 2023): ”EU:n luonnontilaisien ja vanhojen metsien määrittelyä, kartoitusta, seuranta ja tiukkaa suojelua koskevat komission suuntaviivat” (SWD(2023)62: Guidelines for Defining, Mapping, Monitoring and Strictly Protecting EU Primary and Old-Growth Forests). Luonnontilaisen metsän ja vanhan metsän määrittelyä käytetään EU:n komission ohjeistuksen määrittelyä. Määrittelyt ja niiden perusteella laadittavat kriteerit eivät ole oikeudellisesti sitovia.

Valtion mailla Metsähallitus Metsätalous Oy inventoi potentiaaliset luonnontilaiset metsät ja vanhat metsät vuosina 2024–2026. Sen jälkeen, kun potentiaaliset kohteet on saatu inventoitua, Metsähallituksen hallitus tekee maa- ja metsätalousministeriölle esityksen suojeltavista alueista. Metsähallituksen esityksen pohjalta maa- ja metsätalousministeriö valmistelee hallituksen esityksen sisällytettäväksi valtion talousarvioon alueiden siirtämisestä Metsähallituksen tuottovaateen alaisesta omaisuudesta luontopalveluiden käytössä olevaan muuhun omaan pääomaan.

Yksityismailla vanhan metsän kriteerit täyttävien kohteiden suojelu tapahtuu vapaaehtoisesti METSO-ohjelman keinoin, jolloin rajauksista sovitaan yhdessä maanomistajan kanssa. METSO-ohjelman rahoitus on ollut noin 20 miljoonaa euroa vuodessa. Lisämäärärahoja vanhojen metsien suojeluun voidaan esittää ja niistä päätetään julkisen talouden suunnitelman sekä valtion talousarvion valmistelun yhteydessä. On huomattava, että vanhan metsän kriteerit täyttävät kohteet täyttävät käytännössä aina myös METSO-ohjelmassa käytettävät luonnontieteelliset valintaperusteet.

2. Periaatepäätös Suomessa käytettävistä vanhan metsän kriteereistä ja luonnontilaisen metsän määrittelmästä

Valtioneuvosto päättää tällä periaatepäätöksellä käyttää vanhan metsän ja luonnontilaisen metsän määrittelyssä EU:n komission suuntaviivojen määrittelyä. Nämä määrittelyt eivät ole oikeudellisesti sitovia. Tässä periaatepäätöksessä tarkennetaan komission suuntaviivoissa määriteltyjä vanhan metsän kriteerejä määrittelyä kansalliset raja-arvot pääkriteereille ja täsmentämällä niiden rajauksia. Kriteerejä ja niiden raja-arvoja voidaan soveltaa Suomessa kaikkien maanomistajaryhmien metsissä. Ne eivät ole oikeudellisesti sitovia. Sen sijaan luonnontilaisille metsille ei tässä periaatepäätöksessä määritellä tarkempia kriteerejä, vaan EU-komission ohjeistuksen luonnontilaisen metsän määrittelyä hyödynnetään suoraan valtion omistamien metsien inventoinnissa.

2.1. Luonnontilaisen metsän ja vanhan metsän määritelmät

Luonnontilaisen metsän ja vanhan metsän tulee täyttää seuraavat EU:n komission suuntaviivojen määritelmät (SWD(2023)62: Guidelines for Defining, Mapping, Monitoring and Strictly Protecting EU Primary and Old-Growth Forests, Euroopan komissio, Ympäristöasioiden pääosasto, 2023):

Luonnontilaisen metsän (primary forests, ikimetsä) osalta käytetään YK:n elintarvike- ja maatalousjärjestön (FAO) määritelmää. Luonnontilainen metsä on määritelmän mukaan ”*Luonnollisesti uusiutuva alkuperäisiä puulajeja sisältävä metsä, jossa ei näy selviä merkkejä ihmisen toiminnasta ja jonka ekologiset prosessit eivät ole merkittävästi häiriintyneet.*” FAO:n määritelmään liittyy tarkentavia selityksiä.

Laaja osa luonnontilaisista metsistä saattaa myös koostua vanhoista metsiköistä. Luonnontilaisissa metsissä voi kuitenkin olla myös nuorempia uudistumisvaiheessa olevia metsikköjä (esim. luonnonhäiriöiden jälkeen).

Vanhan metsän (old-growth forest, aarniometsä) määritelmä on seuraava: “*Alkuperäisistä puulajeista koostuva metsikkö tai metsäalue, jonka rakenteet ja dynamiikka ovat kehittyneet pääasiassa luonnollisten prosessien kautta, samantyyppisissä luonnontilaisissa tai koskemattomissa metsissä sukkession loppuvaiheisiin tavallisesti liittyviksi rakenteiksi ja dynamiikaksi. Siinä voi näkyä merkkejä aiemmasta ihmisen toiminnasta, mutta ne ovat vähitellen häviämässä tai sen verran vähäisiä, etteivät luonnolliset prosessit häiriinny merkittävästi*”. Vanhan metsän määritelmä sallii siis luonnontilaista metsää enemmän ihmisvaikutusta.

Vanhan metsän määritelmään liittyy tarkentavia selityksiä:

- *Määritelmä kattaa paitsi luontaisesti uudistuneet metsiköt, myös alkuperäisiä puulajeja istuttamalla tai kylvämällä aikaansaadut metsiköt edellyttäen, että ne täyttävät muun määritelmän.*
- *Määritelmä kattaa metsiköt, joissa alkuperäiskansat harjoittavat perinteisiä metsänkäyttömuotoja ja jotka muutoin täyttävät määritelmän.*
- *Määritelmä kattaa metsät, joissa on näkyviä merkkejä abioottisista vahingoista (esim. myrskyjen, lumen, kuivuuden ja tulipalojen aiheuttamat vahingot) ja bioottisista vahingoista (esim. hyönteisten ja tautien aiheuttamat vahingot), mutta jotka muutoin täyttävät määritelmän.*
- *Määritelmän ulkopuolelle ei suljeta metsiä, joissa on vähäisiä näkyviä merkkejä aiemmasta ihmisen toiminnasta, mutta niihin eivät kuulu metsiköt, joissa harjoitetaan aktiivisesti metsätaloutta*

Vanhoissa metsissä esiintyy rakenteellisia piirteitä ja dynamiikkaa, kuten luontainen uudistuminen, metsikön sisäinen dynamiikka, järeä ja monipuolinen kuollut puusto, rakenteellinen kompleksisuus sekä vanhat puut tai ikääntymisvaiheen saavuttavat puut ja puihin liittyvät mikrohabitaatit. Vanhat metsät voivat myös tilapäisesti menettää joitakin ominaispiirteistään, kun niihin kohdistuu luonnonhäiriöitä, kuten metsätuhoja tai muita metsikön uudistumiseen johtavia häiriöitä.

2.2. Pääkriteerit vanhoille metsille

EU:n komission suuntaviivojen mukaan kaikki kolme pääkriteeriä eli metsän ikä, kuolleen puun määrä ja luontaiseen lajistoon kuuluvat puulajit sekä vähintään kaksi täydentävää kriteeriä täytyvät vanhojen

metsien kriteerit täyttävissä metsissä. EU:n komission suuntaviivojen mukaisista pääkriteereistä kolmas eli ”luontaiseen lajistoon kuuluvat puulajit” täyttyy Suomessa käytännössä aina, joten pääkriteerien osalta tarkastelu kohdennetaan seuraavassa vain metsän ikään ja kuolleeseen puuhun.

2.2.1. Metsän ikä

Vanhoille metsille on usein ominaista elävän puuston suuri tilavuus verrattuna saman metsätyyppin nuorempiin kehitysvaiheisiin sekä se, että niissä esiintyy suuria tai vanhoja puita, joista osa saattaa saavuttaa lajin tunnetun maksimi-ikänsä paikallisissa kasvuolosuhteissa. Koska tutkimuksissa havaitut ikäraajat ovat männällä ja kuusella hyvin lähellä toisiaan, on kriteereissä tarkoituksenmukaista yhdistää kaikki havupuuvaltaiset metsät. Kriteereissä vanhalla puulla, joista osa voi saavuttaa biologisen ikänsä, tarkoitetaan edellisen puusukupolven puita. Valtapuuston lisäksi metsässä on yleensä edellisen sukupolven puita.

Taulukko 1. Valtapuuston keski-ikä on vähintään.

Metsäkasvillisuus- vyöhyke	Hemi- eteläboreaalinen	Keskiboreaalinen	Pohjoisboreaalinen eteläosa (4a-4b)	Metsä- ja Tunturi- Lappi (4c- 4d)
Ikä, havupuuvaltaiset	140	140	160	200
Ikä, lehtipuuvaltaiset	100	100	140	140

2.2.2. Kuollut puu

Vanhoille metsille on tyypillistä kuolleiden pysty- ja maapuiden suuri osuus ja monipuolisuus. Kuolleen puuaineksen määrässä ja laadussa voi olla suuria eroja vanhojen metsien välillä (metsätyyppin, paikallisten ympäristöolojen ja alueella äskettäin tapahtuneiden häiriöiden mukaan).

Taulukko 2. Kuolleen puun (pysty- ja maapuu) määrä (m³/ha) on vähintään.

Metsäkasvillisuus- vyöhyke	Hemi- eteläboreaalinen	Keskiboreaalinen	Pohjoisboreaalinen eteläosa (4a-4b)	Metsä- ja Tunturi- Lappi (4c-4d)
Kuollut puu (m ³ /ha), kuusivaltainen ja lehtipuuvaltainen	50	40	30	20
Kuollut puu (m ³ /ha), mäntyvaltainen	40	30	20	10

Kuolleen puun tilavuuden raja-arvon ylittämisen lisäksi vanhoissa metsissä on lahopuujatkumo. Kuollut puusto on muodostunut pitkän ajan kuluessa, ja järeitä kuolleita puita on metsikössä kaikissa lahoasteissa. Pelkästään tuoreet tai saman ikäiset tuulenkaadot eivät tee metsästä vanhaa metsää, jos lahopuujatkumoa ei muutoin ole.

Vähäpuustoisilla kitumaan kohteilla (kuten kalliomänniköt) kuolleen puun määrä voi olla tätä pienempi, jos kohteella ei ole havaittavissa merkittävää ihmistoiminnan vaikutusta ja puuston ikä on vähintään 20 vuotta yli pääkriteereissä esitettyjen arvojen.

Metsän iän ja kuolleen puun arviointi on luotettavinta, jos se perustuu maastossa todettuun tietoon.

2.3. Täydentävät kriteerit vanhoille metsille

Suomen olosuhteissa on hyvin todennäköistä, että vähintään kaksi alla esitetyistä täydentävistä kriteereistä täyttyy, jos pääkriteerit täyttyvät. Siksi täydentäviä kriteereitä voidaan tarkastella kyllä/ei-asteikolla.

1. Metsikön alkuperä

- Useimmat vanhat metsiköt ovat saaneet alkunsa luontaisen uudistumisen seurauksena. Jotkin kylvetyt tai istutettu metsät voivat kuitenkin täyttää määritelmän, jos vanhojen metsien ominaisuuksien kehittymiseen on ollut riittävästi aikaa.

2. Rakenteellinen monipuolisuus

- Vanhoille metsille on yleensä ominaista rakenteellinen kompleksisuus. Tähän voi sisältyä kerroksellinen latvusrakenne, horisontaalinen rakenteellinen monimuotoisuus ja maaperän pienmuodot, kuten puun kaatumisen aiheuttamat juuripaakut.

3. Elinympäristöpuut

- Vanhoille metsille on usein ominaista puihin liittyvien mikrohabitaattien tiheä esiintyminen ja runsas monimuotoisuus. Puihin liittyvillä mikrohabitaateilla tarkoitetaan elävässä tai pystyyn kuolleessa puussa esiintyvää selkeää, tarkkaan rajattua rakennetta, joka muodostaa erityisen ja olennaisen kasvualustan tai elinpaikan lajille tai lajiryhmälle vähintään jossakin niiden elinkaaren vaiheessa niiden kehitystä, ravinnonsaantia, suojaa tai lisääntymistä varten.

4. Indikaattorilajit

- Vanhoissa metsissä on usein tietyille metsätyypille ominaisia sukkession loppuvaiheessa olevia lajeja. Niihin voi kuulua Kansainvälisen luonnonsuojeluliiton (IUCN) punaiseen kirjaan sisältyviä lajeja.

2.4. Rajaukset

2.4.1. Metsätalouskäytön aktiivisuus

Aktiivisessa metsätalouskäytössä olevat metsät eivät kuulu vanhan metsän määritelmän piiriin:

- Intensiivisen metsänhoidon toimenpitein hoidettu metsikkö on aktiivisessa metsätalouskäytössä, ellei toimenpiteistä ole kulunut niin kauan, että aiemman aktiivisen

metsätalouskäytön aiheuttamat muutokset metsänkuvassa ovat pääosin jo hävinneet tai häviämässä.

- Esimerkiksi pidennetyn kiertoajan, jatkuvan kasvatuksen tai luonnonläheisemmän metsänhoidon keinoin hoidettu metsä on aktiivisessa talouskäytössä, eikä se siten täytä vanhan metsän määritelmää.
- Metsätaloustoimien yhteydessä tehtävät monimuotoisuustoimet, kuten säästöpuut, lahopuiden keinollinen lisääminen tai korjaamatta jätetty lahopuu, eivät aiheuta kohteen määrittelemistä vanhan metsän suojelukohteeksi.
- Intensiivisen metsänhoidon toimenpiteitä ovat esimerkiksi edelleen metsän rakenteeseen vaikuttava ojitus tai avohakkuu, maanmuokkaus, lannoitus ja metsänhoidollinen kulutus.

2.4.2. Minimipinta-ala

Vanhan metsän kohteiden minimipinta-ala riippuu siitä, kuinka kohde voi säilyä ympäröivässä metsämaisemassa, yksityismailla esimerkiksi: Etelä-Suomi neljä hehtaaria ja Pohjois-Suomi kahdeksan hehtaaria, ellei kyseessä ole luontaisesti pienialainen kohde, kuten suon saareke tai vesistön saari tai monimuotoisuuden kannalta erityisen arvokas alue. Valtion mailla vanhan metsän kriteerit täyttävät alle 10 hehtaarin kohteet voidaan turvata myös osana alue-ekologista verkostoa.